

Administratīvo sodu prakse nodarbinātības pārkāpumu gadījumā 2/41/21

Nodarbinātības pārkāpumu biežākās sekas ir administratīvais sods, taču darba devējiem, kuri praksē nav saskārušies ar Valsts darba inspekcijas pārkāpuma procedūru, ne vienmēr ir skaidrs priekšstats par soda noteikšanas procesu un tā galvenajiem principiem. Šajā rakstā – par soda noteikšanas galvenajiem posmiem un apstrīdēšanas iespējām.

Līdzko Valsts darba inspekcija ("lestāde") būs ierosinājusi administratīvā pārkāpuma lietu, tā pieprasīs informāciju no darba devēja ("DD"). Šajā posmā ir būtiski nodrošināt efektīvu komunikāciju un sadarbību, iesniedzot lestādes pieprasītos dokumentus. Balstoties uz lietā sniegto informāciju un apstākļu izvērtējumu, lestāde pieņems lēmumu.

Lēmuma pieņemšanai lestādei vispirms jāizvērtē, vai DD rīcībā vispār varētu tikt konstatēts administratīvais pārkāpums. Ja pārkāpums ir konstatēts, tad jāvērtē, vai lestāde to ir konstatējusi atbilstoši normatīvajos aktos noteiktajai kārtībai. Saskaņā ar **Administratīvās atbildības likuma 5. panta** pirmajā daļā noteikto administratīvā pārkāpuma jēdzienu¹ jākonstatē rīcība, prettiesiskums un vainojamība.

Rīcība var izpausties kā DD darbība vai bezdarbība, tai jābūt tādai, kas pārkāpj normatīvo aktu (prettiesiskums), un šādu prettiesisku rīcību jāvar attiecināt uz DD (vainojamība). Ja kāds no kritērijiem neizpildās un tomēr sods tiek noteikts, DD būtu jāapstrīd lestādes lēmums.

Ja visi kritēriji tiek konstatēti, lestāde var saukt DD pie administratīvās atbildības, taču lestādei jāievēro **princips "Konsultē vispirms"**. Šo principu piemēro valsts iestāžu darbā, un tas ir vērsts uz prasību skaidrošanu un nepilnību novēršanu, kā arī brīdinājuma, nevis soda piemērošanu. Ja lestādes rīcībā nav šī principa ievērošanas pazīmu, tas faktiski var būt patstāvīgs pamats lēmuma apstrīdēšanai.

Ja nav iespējams piemērot brīdinājumu vai trūkumus novērst, lestāde var noteikt administratīvo (naudas) sodu. Arī šajā posmā lestādei jāievēro tai saistošie priekšnosacījumi. Tie ir nostiprināti **lestādes metodiskajos materiālos** administratīvā soda noteikšanai. Svarīgākais, kas jāņem vērā:

- Soda piemērošanas lietderības apsvērumu izvērtējums jāatspoguļo lēmumā, turklāt soda apmērs jāpamato, ņemot vērā pārkāpuma raksturu, izdarīšanas apstākļus, pārkāpēja attieksmi pret izdarīto un mantisko stāvokli.
- Katram soda veidam (piemēram, par darba vides risku novērtējuma neveikšanu vai par darba samaksas neizmaksāšanu) ir nedaudz atšķirīgi, speciāli soda izvērtēšanas nosacījumi.
- Amatpersona var atkāpties no metodisko ieteikumu piemērošanas, tikai īpaši pamatojot šādu atkāpšanos lēmumā.

Ja lestāde pārkāpj tai saistošos priekšnosacījumus, DD var apstrīdēt lēmumu, ar kuru noteikts administratīvais sods.

Administratīvā soda apmēri par nodarbinātības pārkāpumiem var svārstīties no brīdinājuma līdz pat 7100 eiro. **Darba likumā** neiekļauts, taču ne mazāk ierobežojošs ir **Publisko iepirkumu likuma 42. panta** septītajā daļā norādītais liegums piedalīties publiskajā iepirkumā par atsevišķiem pārkāpumiem.² Šāds ierobežojums ir sevišķi svarīgs būvniecības nozares uzņēmumiem un, izpildoties konkrētiem nosacījumiem, ir iespējams panākt lieguma atcelšanu.

Visbiežāk DD soda par pārkāpumiem divās kategorijās. Pirmā kategorija ir nereģistrēta nodarbinātība – ar

darbiniekiem nav noslēgti darba līgumi vai tie satur likumam neatbilstošus trūkumus. Otrā kategorija saistīta ar nelaimes gadījumiem un darba aizsardzības un drošības prasību neievērošanu. Jāņem vērā, ka katras pārkāpuma specifika var ietekmēt arī turpmāko procesu. Piemēram, ja noticis nelaimes gadījums darbā, leģāde var vienlaikus uzsākt administratīvā pārkāpuma lietu, izdot administratīvo aktu un lūgt uzsākt kriminālprocesu.

Apkopojoši minēto, administratīvais sods nav nosakāms un piemērojams vieglprātīgi. Tam, nemot vērā administratīvā pārkāpuma lietas kā mazās krimināllietas statusu, ir pietiekami augsts pierādīšanas slieksnis. Pierādīšanas pienākuma neievērošana paver iespējas apstrīdēt lēmumu, taču apstrīdēšanas process atkarībā no pārkāpuma specifikas var būt ļoti sarežģīts. DD, pret kuriem uzsākta administratīvā pārkāpuma lieta, konsultējoties ar juristu, jākontrolē katrs procesa posms, nepielaujot pārmērīga un nepamatota soda noteikšanu.

¹ Administratīvais pārkāpums ir personas prettiesiska, vainojama rīcība (darbība vai bezdarbība), par kuru likumā vai pašvaldību saistošajos noteikumos paredzēta administratīvā atbildība

² Pārkāpumi, nodarbinot personas bez darba atļaujas vai rakstveidā noslēgta darba līguma.